

Pražák, Richard

Ke stykům Istvána Széchenyiho s českými zeměmi

Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity. C, Řada historická.
1994, vol. 43, iss. C41, pp. [73]-80

ISBN 80-210-0973-X

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/102570>

Access Date: 23. 02. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

RICHARD PRAŽÁK

KE STYKŮM ISTVÁNA SZÉCHENYIHO S ČESKÝMI ZEMĚMI

Na počátku svého příspěvku bych chtěl uvést jeden kategorický výrok Istvána Széchenyiho, který nemáme bohužel zachycen autenticky v písemnostech Széchenyiho, ale musíme se zde jen spoléhat na věrohodnost soudobé špiclovské zprávy, podle níž hlásil v roce 1814 neznámý Metternichův konfident z Prahy do Vídně toto: „Husarský kapitán, hrabě István Széchényi, večere v jednom hostinci, prohlásil před svými spolustolovníky, že Rakousko bojuje jenom za své dočasné trvání. Jakkoli vítězí a postupuje kupředu, den za dnem se blíží svému zániku. Sotva za jedno století se rozpadne, neboť rozdílnost jednotlivých částí Rakouska se z hodiny na hodinu zvětšuje a tyto části se od sebe stále více vzdalují.“¹ Pro rockou pravdivost těchto slov potvrdily dějiny téměř do roka a do dne, na druhé straně my všichni bývalí příslušníci rakouské monarchie, vzpomínáme dnes, poučení historickými zkušenostmi, na existenci této monarchie s určitou nostalgií, počáteční jásot nad jejím zánikem dnes již všeobecně poněkud zhořkl. Je nesporné, že rakouská monarchie byla nejvýznamnějším vyrovnávacím elementem evropské politiky 19. století, jí vděčí Evropa za to, že v tomto století byla přes všechny dílčí ořesy relativně kontinentem klidu a prosperity. V době jejího zániku i po něm jsme zažili ve 20. století dvě ničivé války, dva obludné totalitní systémy, a proto na konci našeho století se nám zdají společenské i národnostní problémy 19. století ve srovnání se stoletím našim něčím téměř idylickým a nevinným.

Hrabě István Széchényi, příslušník nejbohatší magnátské vrstvy v Uhách, člověk neobyčejného vzdělání a rozhledu, se již před rokem 1825 seznámil s hospodářsky vyspělými zeměmi západní Evropy. Zvláště za svých cest do Anglie (1815, 1816, 1822) věnoval pozornost vrcholícímu rozmachu průmyslové revoluce, a přál si, aby se přenesla ve větší míře i do střední, jihovýchodní i východní Evropy. Za překážku dalšího rozvoje v této oblasti pokládal zejména carské Rusko jako jeden ze základ-

¹ Viz Angyal, D.: *Gróf Széchényi István*, Budapest 1928, s. 3.

ních kamenů systému Svaté aliance. V souvislosti s obdivem některých evropských politiků k tvůrci tohoto systému caru Alexandru I. poznamenal ve svém deníku 21. září 1825 „dnes jsou jen dvě možnosti, jak se může člověk bránit a zajišťovat: jsou to děla a veřejné mínění“ a ve spojitosti s tím dodává, že nic a nejméně rakouská armáda by mohla Alexandra zadržet, kdyby si například usmyslil dobýt Cařihrad a vytvořit tak novou situaci v Evropě.² Je zajímavé, že právě v souvislosti s tímto svým tvrzením o Alexandrovi vyjadřuje Széchenyi i svou známou kritiku antiliberální uherské ústavy, která hájí privilegia a výsady 400 000 lidí na úkor deseti milionů.³ Právě z těchto deníkových zápisů Széchenyiho je nejlépe vidět i jeho stanovisko k samoděržavnému Rusku. Odsuzuje jej z hlediska evropsky rozhleděného liberála, ovšem ze stejného hlediska odsuzuje i antidemokratickou stavovskou ústavu v Uhrách. Zde se Széchenyi nejvíce jeví jenom jako reformátor starého režimu, ale již také jako stoupenec evropského liberalismu. Když vypuklo v Rusku v prosinci 1825 děkabristické spiknutí, byl o něm bezprostředně poté informován, a to nepochybně svým příbuzným knížetem Desfourem, členem oficiální rakouské delegace na pohřbu Alexandra I. A proto nás nepřekvapí, že v deníku Istvána Széchenyiho nalezneme 24. ledna 1826 neobyčejně výstižný komentář k děkabristickému spiknutí, který pro jeho závažnost zde do slova ocitujeme v českém překladu: „Nyní probíhá pře či spíše boj mezi absolutismem a právy lidu. Smrtí ruského cara se rozpadla mohutná přehrada, která bránila proudu civilizace a osvěty. Při tom ovšem sluhové absolutismu, jejichž zájmy, ba samotná existence, úzce souvisejí se starými zvyklostmi, bojiště nepříteli lehce nepřepustí. Ještě silněji se navzájem sdružují. Bez řetězů, bez krve toto drama nemůže skončit. Ale nedotkne se to i mně?“⁴ Souboj demokracie s absolutismem, který Széchenyi tak bystře postihl i ve střetnutí ruských šlechtických revolucionářů děkabristů s ruským samoděržavím, byl tehdy rovněž aktuálním problémem habsburské monarchie. Právě v poslední větě citovaného Széchenyiho komentáře k děkabristickému spiknutí v Rusku se nám vynoří vzpomínka na pobyt Széchenyiho otce Ference Széchényiho v českých zemích, jehož příčinou byl rovněž boj mezi absolutismem a právy lidu, který vnesla do evropských dějin Velká francouzská revoluce.

Když začalo od léta 1794 v Uhrách zatýkání uherských jakobínů, byl mezi zatčenými i tajemník Ference Széchényiho Jozef Hajnóczy, rodák z Modré u Bratislavy. Po rázném vystoupení vídeňského dvora proti uherským jakobínům, jejichž smýšlení stálo mnohem blíže umírněným girondinům, než radikálně revolučním jakobínům, přepadly obavy z postihu i mnohé příslušníky vyšší uherské šlechty, kteří měli tak či onak blízko i k uherským jakobínům. Také Széchény se obával, že by mohl být v souvislosti s Hajnóczym vyšetřován justičními orgány, a uchýlil se od podzimu 1794 do jara 1795 do Českých zemí ke své sestře hraběnce Desfourové do Prahy a do severních Čech na její sídlo v Malé Skále u Turnova. Széché-

² Srov. Széchenyi, I.: *Napló* (ed. Oltványi, A.), Bratislava 1978, s. 396.

³ *Tamtéž*, s. 396—397.

⁴ *Tamtéž*, s. 448.

ny, příbuzný s Desfoury a Clam-Gallas, udržoval přátelské styky i s českými aristokratickými rodinami Kinských, Šternberků, Valdštejnů i Mitrovských, které patřily k předním podporovatelům osvícenství v českých zemích. V Széchényiho korespondenci najdeme také dopisy jeho předních reprezentantů Josefa Dobrovského, Ignáce Borna, Antonína Strnada, Karla Rafaela Ungara a dalších. Mezi horlivými korespondenty Ference Széchényiho byl i moravský hrabě Hugo Salm, jehož návrh na zřízení Moravského zemského muzea z roku 1816 byl nesporně ovlivněn i předchozím Széchényiho založením Maďarského národního muzea v Pešti. Podle dopisu Hugo Salma Ferenci Széchényimu z 22. října 1816 mu Széchényi zaslal pro Moravské zemské muzeum dvanáctisvazkový katalog knih a mincí a Salm si chtěl pořizovat kopie slavik ze sbírek Maďarského národního muzea pro Moravské zemské muzeum v Brně. Paleta českých dopisovatelů Széchényiových je velmi široká. Kromě již zmíněných představitelů českého osvícenství to byli zejména představitelé české šlechty hrabata Chotek, Mitrovský, Valdštejn a Šternberk, kteří projevovali neutuchající zájem o Széchényiho sbírky, ale v jeho korespondenci najdeme např. i dopis předního bratislavského kulturního činitele a profesora české a slovenské literatury na bratislavském evangelickém lyceu Juraje Pal-koviče, který píše v prosinci roku 1804 Széchényimu o „panonských Slovanech“ a svém záměru vydávat slovenské noviny; ve slovenských záležitostech se s důvěrou na Ference Széchényiho obracel i přední slovenský buditel, působící v okolí Pešti, Juraj Ribay, který mu pomáhal i rozšiřovat slavika jeho uherských sbírek. Za mecenáše Moravy pokládal Ference Széchényiho brněnský luteránský kazatel Michael Tekusch ve svém listě z 5. března 1813) a naopak jako styky s představiteli české vědy a kultury vysoce oceňoval učený Pražan Josef Mader, který si dopisoval se Széchényim v letech 1795—1811.⁵

Tyto bohaté styky Széchényiovy rodiny s Českými zeměmi nesporně ovlivnily i mladého Istvána Széchényiho, když se dostal v letech 1810 až 1813 v rámci své vojenské služby v době napoleonských válek do českých zemí. Přicházel do prostředí, které dobře znal jeho otec a kde žila jeho oblíbená teta hraběnka Desfourová. Széchényiové zde měli celou řadu osobních přátel i příbuzných. Ve stejné době, kdy István Széchényi sloužil jako husarský důstojník v Uherském Brodě, sloužil jeho bratranec Vincenc Desfours v posádce v Brně a měli tak možnost se občas setkat. V době, kdy István Széchényi vojákoval ve Vysokém Mýtě, zajížděl často do jednoho z nejkrásnějších českých měst, blízké Litomyšle, kde sídlil dávný přítel Széchényiů hrabě Valdštejn. A konečně při své vojenské službě v Praze mohl navštěvovat celou řadu svých příbuzných i přátel

⁵ Srov. Pražák, R.: *Josef Dobrovský als Hungarist und Finno-Ugrist*, Brno 1967, s. 97—100, a též: *Cseh-magyar párhuzamok. Tanulmányok a 18—19. századi művelődéstörténeti kapcsolatokról*. Budapest 1991, s. 42, 166. Viz Széchényi Ferenc (Pozůstalost Ference Széchényiho), Országos Levéltár (Zemský archiv) Budapest, Sign. P 623, a Országos Széchényi Könyvtár Kézirattára (Rukopisné oddělení Széchényiho knihovny) Budapest, Sign. Fol. Lat. 1678, Fol. Germ. 591 a 883, Quart. Germ. 591, Fol. Slav. 14 atd.

z řad české aristokracie. Jednalo se zvláště o Šternberky, Chotky a Clam-Gallas, ale nejlépe se Széchenyi cítil v pražském paláci Schwarzenbergů, kde si dokonce odbyval své občasně nemoci, jež se tu lépe léčily než v nehostinných prostorách vojenské garnizony.⁶

Po skončení napoleonských válek požádal Széchenyi o tříroční dovolenou z vojenské služby a často zajížděl i do Vídně, kde částečně prožil i vídeňský kongres a také se zde často setkával s příslušníky české šlechty. Ve svém deníku má i řadu záznamů o svých pozdějších cestách do Českých zemí. Zaujme nás záznam z 18. června 1828, kde se zmíňuje o svém setkání se Sophií Esterházyovou v Hustopečích u Brna a na okraj tohoto setkání si zaznamenává několik zajímavých myšlenek. Píše tu o nedokonalosti jazyků a vyjadřování, z něhož pochází nejvíce svízelů v lidském životě a přál by si dožít se doby, kdy bude možno vyjadřovat myšlenky čísly s matematickou přesností. Jak moderní je tento Széchenyiův názor můžeme ocenit až nyní, kdy stojíme teprve na prahu počítačové éry.⁷

Často se v Széchenyiových deníkových záznamech objevují severočeské Teplice i proslulé české lázně Karlovy Vary. Jako pacient však více věřil V. Priessnitzovi ze Slezského Jeseníku, jehož svéráznou léčbu studenou vodou podstoupil např. dvakrát v roce 1847.⁸ Nejvřelejší vztah měl ovšem Széchenyi k hlavnímu městu českého království, starobylé Praze. Když projížděl Prahou 29. července 1829 pochvaloval si velké změny k lepšímu v Čechách a poznamenal tu, že by se snad zřekl své národnosti a raději se stal Rakušanem, než aby trpně a rezignovaně snášel lhostejnost a nehybnost krajanů, odmítajících jakoukoliv společenskou aktivitu. V srpnu 1845 pobýval Széchenyi v Praze u příležitosti slavnostního otevření železniční trati Praha—Vídeň. 20. srpna tančil na Žofíně českou besedu a sledoval český program a o den později se zúčastnil i reprezentačního plesu na Hradčanech. Do svého deníku si na závěr svého pobytu 22. srpna poznamenal s příznačnou stručností: „V Čechách je více základu a rozvoje než v Uhrách.“⁹

Velká pozornost byla u nás i na Slovensku věnována základním reformním dílům Istvána Széchenyiho. Tato díla nejvíce zapůsobila na slovenského liberálního myslitele bratislavského Juraje Palkoviče, učitele našeho Františka Palackého. Palkovič ve svém lidovému Kalendáři i v časopise Tatranka zprostředkovával slovenským i českým čtenářům základní tendence evropského liberalismu, mezi nimiž kladl na přední místo i snahy Istvána Széchenyiho. Osvětluje je neobyčejně podrobně v článku Uherská literatura v Tatrance (díl 1, sv. 1, 1832, s. 70—111) s obsáhlými ukázkami nejzávažnějších partií Széchenyiho spisů Hitel (Úvěr) a Világ (Světlo), přinášejících kritiku soudobé společenské i hospodářské

⁶ Srov. Gál, I.: *Széchenyi and the Czechs*, Studia slavica 18, Budapest 1972, s. 131 až 133.

⁷ Viz Széchenyi, I.: c. d., 477.

⁸ Srov. Széchenyi, I.: c. d., s. 1167, 1182.

⁹ *Tamtéž*, s. 1072—1073. Srov. též Pražák, R.: *K ohlasu maďarského reformního hnutí u nás v 1. polovině 19. století*, Časopis Matice moravské 110, 1991, s. 68—69.

zaostalosti Uher a návrhy na rozvoj průmyslu, zemědělství, obchodu i dopravy.

O dílech Istvána Széchenyiho a o převratných návrzích maďarského reformního hnutí se dozvídali z Tatranky i v prostředí českém. Zájem o ně projeвили zvláště příslušníci mladé demokratické inteligence na Moravě František Cyril Kampelík a František Škorpík. O liberalismu a konstitucionalismu maďarského reformního hnutí i významné úloze, jež v něm měla šlechta, se příznivě vyslovil v listech Alexandru Boleslavínu Vrchovskému a Ludovítu Štúrovi v letech 1837—1838 František Cyril Kampelík. Plán Széchenyiho na industrializaci Uher doporučoval Kampelík rovněž pozornosti Kollárově v dopise z 16. ledna 1835 a o maďarském reformním hnutí se zmiňoval i v dopisech uveřejněných v Kuzmányho Hronce pod názvem Listy poslané Moravanům od Fr. Kampelíka, Moravana (Hronka 1837, II, sv. 1, s. 19—45), kde čteme v listě z 6. ledna 1836 tato pochvalná slova o maďarské reformní mládeži: „Mimo jiných ctností i tu do sebe mají mladí Maďaři, že svůj národ milující a svou řeč vzdělávající vyniknouti se snažejí, aby mezi evropskými národy vzadu nezůstali ku své hanbě.“¹⁰

První českou biografií Széchenyiho byla stať Františka Škorpíka, uveřejněná v témže ročníku Hronky v roce 1837, která zdůraznila již mecenátské zásluhy Széchenyiho otce Ference o rozvoj maďarské vědy a kultury, jež rozhojnil jeho syn István svou humanistickou činností pro hospodářské povznesení Uher. Škorpík vyzvedl zvláště Széchenyiho právě uskutečněný projekt na regulaci Dunaje, který mu přinesl evropskou proslulost, a Škorpík ho v té souvislosti srovnává dokonce s Petrem Velikým. Škorpík vysoce oceňuje také Széchenyiho spis Úvěr, který navrhuje k překladu do češtiny.¹¹

Nový zájem o dílo Istvána Széchenyiho přinesl v českých zemích pád Bachův a obnova ústavního života i demokratických svobod v habsburské monarchii. U příležitosti úmrtí Istvána Széchenyiho 8. dubna 1860 uveřejnil časopis Posel z Prahy v pátém svazku téhož roku pozoruhodný článek „Největší Maďar — hrabě István Széchenyi“. Oceňuje se tu zevrubně životní dílo Széchenyiho, počínaje jeho velkorysým darem ročního důchodu na založení Maďarské akademie věd, s pečlivým výčtem jeho hlavních děl i zásluh o hospodářské povznesení Uher. Na závěr tohoto článku je připojen český překlad Vörösmartyova Szózatú od Jana Nerudy. V „Szózatú“ se setkal Neruda s jednou z největších básní maďarské literatury, plnou ušlechtilého vlasteneckého patosu a dokonalé formální krásy. To příznivě ovlivňuje i Nerudův jazyk, který zde nabývá vzácné čistoty a bohatosti. Jak nerudovsky krásné jsou verše:

¹⁰ *Tamtéž*, s. 66—67.

¹¹ *Hrabě Stěpán Széchenyi od Fr. Škorpíka, Moravana, Hronka 1937, díl 2, část 1, s. 46—50.*

„Ó volnost, rudý prapor tvůj
zde často rozejpat,
zde pro tebe, ó svobodo,
přemnohý bratr pad.

A vzdor tak mnohé útrapě,
jež stihla naši zem,
my třeba věky tížení,
předc věků dožijem.“¹²

Jan Neruda připomíná pak reformátorské dílo Istvána Széchenyiho ve své causerii *Peštské listy* z roku 1869, která je součástí jeho známých *Obrazů z ciziny*. Zde nalezneme i známou Nerudovu poetickou chválu Maďara: „Magyar! Vyslov to jméno měkce, aby se v něm chvěla růže, píseň slavičí i toužná láska Petófiho — vyslov je zároveň mohutně, aby hřměla z něho síla vítězího hrdiny a duněla smrtná hotovost „Szózat“ — vyslov je především tak, aby trvalo nějakou mravní čtvrt hodinu, ve které bleskem myšlenky můžeš se rozpomenout na vše, co stojí ve světě za řeč, a pak jsi vyslovil „Magyar“ skoro tak pyšně jako Maďar sám, ale ještě ne docela tak.“¹³

O tom, že jak Vörösmartyűv Szózat tak reformátorské dílo Istvána Széchenyiho měly významnou odezvu v soudobé české společnosti šedesátých let minulého století nás přesvědčí i pozoruhodný článek staročeha Karla Adámka *Vývin pokroku a rozvinu duševního v Uhrách za doby novější*, který vycházel na pokračování v olomouckém časopise *Hvězda* v roce 1861. Již v úvodu své stati připomíná Adámek jednu myšlenku Széchenyiho, vyslovenou v jeho sněmovní řeči v roce 1825, která ukazuje na to, že tato řeč byla i jedním z bezprostředních pramenů Szózatu. Cituji: „Radostné jest pomyšlení, jak národ náš hrobu svému tak blízko, opět se vrátil v kruh živých, když zdánlivě slabý, malomocný měl zašlapán býti, k novému životu v bujaré síle mládí procitl.“ Právě pro tento historický optimismus — ve své řeči nazývá Széchenyi maďarský národ mladým národem, který ještě mnoho vykoná — si zasluhuje Széchenyi plně přídomek „největší Maďar“, který je o to cennější, že mu jej udělil jeho hlavní soupeř, ale v mnohém i pokračovatel Lajos Kossuth. Adámek pak postupně objasňuje vznik významných kulturních institucí maďarských, Maďarské akademie věd, Maďarského národního divadla, podporu maďarštiny na uherském sněmu v letech 1839—1840 a značnou pozornost věnuje i hospodářským reformám Széchenyiho, jež vedly k regulaci Tisy a Dunaje, k výstavbě železnic v Uhrách, železného mostu mezi Budínem a Peští atd. Adámek obsáhle parafrázuje hlavní myšlenky nejvýznamnějších děl Istvána Széchenyiho. Zdůrazňuje jeho požadavek na soustředění všech aktivních společenských sil a cituje jeho slova: „Spojování jest síla, rozdrobování mdloba.“ V Széchenyiho sporu s Kossuthem stojí Adámek plně na straně Széchenyiho, Kossuthův radikalismus po-

¹² Viz Posel z Prahy, Praha 1860, svazek 5, s. 198.

¹³ Srov. Neruda, J.: *Peštské listy, Obrazy z ciziny*, in: *Dílo Jana Nerudy*, sv. 5, Praha 1923, s. 373.

kládá za záhubný a scestný. Nositeli pozitivních tendencí při rozvoji Uher v první polovině 19. století jsou mu především ideály Széchenyiho. Adámek jako staročech spatřuje největší klad maďarského rozvoje v početné a národně uvědomělé šlechtě a svůj článek proto končí těmito slovy: „Ubohý však jest národ sám na sebe odkázaný, kterémuž chybí šlechta činná, aby tvořila prostředníka mezi ním a vladařem! Jen společným působením vlády, šlechty a národa lze vykonati skutky skvělé, skvoucí se velikostí a vznešeností. Nemožno nám stručný obraz velkého předmětu důstojněji ukončit než výslovem Széchenyiho: Jednotlivec může málo, množství je moc a síla.“¹⁴

Životnost Széchenyiho odkazu pro nás Čechy, Slováky, Maďary i další národy, které nabyly nedávno znovu své ztracené svobody, lze nejlépe doložit slovy, jež pronesl Széchenyi v Praze 6. srpna 1813 nedlouho před bitvou národů u Lipska v době, kdy se zotavoval z předchozí nemoci v pražském paláci Schwarzenbergů: „Když stojíme tak blízko osvobození lidstva a zlomení tyranské moci jeho utlačovatelů, rádi přijmeme všechnu námahu, abychom setřásli otrocké řetězy, obětujeme život a majetek, abychom na teritoriu Evropy obnovili a zabezpečili mír a vzájemné porozumění, které je zdrojem všeho našeho štěstí a spokojenosti.“¹⁵

ZU DEN BEZIEHUNGEN DES ISTVÁN SZÉCHENYI MIT DEN BÖHMISCHEN LÄNDERN

Nach einem zeitgenössischen Spitzelbericht erklärte der Graf István Széchenyi schon im Jahre 1814 in einem prager Gasthof, daß das Österreich in Hundert Jahren zerfällt, weil seine einzelnen Teile immer mehr voneinandergehen. István Széchenyi (1791—1860) war Mitglied der reichsten Magnatenschicht in Ungarn sowie ein Spitzenrepräsentant der ersten Etappe der ungarischen Reformbewegung (in den dreißigen Jahren des 19. Jh.). Széchenyi machte in der Zeit der napoleonischen Kriege in den Jahren seinen Militärdienst in den tschechischen Ländern (1810 až 1813), er diente als ein Hussarenoffizier in Ungarisch-Brod, Hohenmaut und in Prag. In den Böhmischem Ländern hatte er eine Reihe von Verwandten und Bekannten in den Familien Sternberk, Chotek, Clamm-Gallas, Schwarzenberg u. a. oft pflegte er nach Auspitz in Mähren fahren und war er auch auf einer Heilkur im Jahre 1847; er wurde von dem bekannten Arzt Priessnitz in Gräfenberg in Schlesien behandelt. Oftmal besuchte er Prag, z. B. im August 1845 anlässlich der Eröffnung der Eisenbahn Prag-Wien.

Die Reformvorschläge des István Széchenyi hinterließen einen großen Nachruf von Juraj Palkovič in der Zeitschrift *Tatranka* im Jahre 1832 und waren auch im Kreise der jungen tschechischen Intelligenz in Mähren, z. B. einem ihrer Repräsentanten František Cyril Kampelík bekannt, der über diese Vorschläge mit viel Lob nach Ludovít Štúr, Ján Kollár und František Škorpík schrieb. František Škorpík

¹⁴ Viz Hvězda, Olomouc 1861, č. 7, s. 115—116, č. 8, s. 134—136, č. 11, s. 185—186, č. 13, s. 217—218, č. 14, s. 231—235, č. 15, s. 246—250, č. 22, s. 368—371, č. 23, s. 380 až 386, č. 24, s. 397—398.

¹⁵ Viz Zichy, A.: *Gróf Széchenyi István életrajza*, 1. kötet (1. svazek), Budapest 1896, s. 60—61.

verfasste im Jahre 1837 in der Zeitschrift Hronka (des Redakteurs Karol Kuzmány) die erste tschechische Biographie des Grafen Széchenyi.

Anlässlich des Todes von István Széchenyi erschien in der Zeitschrift Posel z Prahy (Prager Bote) im Jahre 1860 ein bemerkenswerter Artikel „Der größte Ungar — Graf István Széchenyi“; über das reformatorische Werk des I. Széchenyi schrieb mit Begeisterung in seinen Pester Blättern im Jahre 1869 Jan Neruda und auch ein alttschechischer Politiker Karel Adámek widmete I. Széchenyi in seinem Artikel in der Zeitschrift Hvězda (Der Stern) im Jahre 1861 viel Aufmerksamkeit.

Übersetzung Sylvie Stanovská